

Az IM feladatai, különös tekintettel a bűnmegelőzésre

Az előadás a „*Szövetség a Biztonságért*” című konferencián hangzott el, melyet 2002. október 10-11-e között, a második alkalommal rendeztek meg az Országos Széchényi Könyvtárban és a Magyar Nemzeti Galériában. A konferencia aktualitását az adta, hogy az utóbbi években világszerte felerősödtek a különböző színezetű és szándékú terrorista merényletek, melyek potenciális veszélyt jelentenek a demokratikus berendezkedésű államokra és ezek lakosságára.

Előremutató szándéka pedig az volt, hogy a jelenre és a jövőre nézve elemezze a bűnözéssel szemben a hatékony bűnmegelőzést és bűnüldözést, a terrorizmus lényegét és választ adjon a terrorizmus elleni kihívásokra.

A szerkesztő

Tisztelt Tanácskozás!

Mindenekelőtt dr. Bárányi Péter miniszter úr nevében köszöntöm a konferencia minden résztvevőjét.

Ma rendkívül divatos kifejezés a „*kihívás*”. Szinte mindennel kapcsolatban használjuk, pl. környezetvédelemmel, az államok biztonságával, a bűnözéssel, a közbiztonsággal.

Témánk szempontjából az utóbbinak van jelentősége. Valószínű, hogy e kihívásra az eddigieknél sokkal differenciáltabb választ kell adni, ha másért nem, a bűnözés szerkezetében és dinamikájában bekövetkezett ismert, kedvezőtlen változások miatt. A bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése mellett az eddiginél nagyobb hangsúlyt kell helyezni a bűnmegelőzésre (nemcsak a retorika szintjén), a bíróságok tehermentesítésére, a börtönépesség és a büntetés-végrehajtási költségek csök-

kentésére, a bűncselekmények sértetteinek kártalanítására.

Közismert, hogy a bűnözésre adott válaszok alapvetően két jól elkülöníthető felfogás köré csoportosíthatók.

a.) Zéró tolerancia szerinti megoldás, amelynek lényege a büntetőjogi fenyegetettség kiterjesztése a büntetőjogi represszió szigorának fokozása. Ebben látják a bűnözéssel szembeni hatékony fellépés biztosítékát. E törekvés indokaként általában a szervezett bűnözés növekvő térhódítására, a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető bűncselekmények elszaporodására hivatkoznak.

A büntetések mechanikus szigorításának eredménye: a túlszűfolt börtönök és a további növekvő bűnözés.

Magyarországon négy év alatt 15 ezerről 18 ezerre emelkedett a fogvatartottak száma. A zéró tolerancia alkalmazására klasszikus példa az USA,

ahol százezer lakosra, közel 800 bebörtönzött jut. Közel nyolcadszoros, mint az EU tagállamaiban.

A zéró tolerancia szerinti felfogás persze hat Európára is. Hollandiában pl. duplájára nőtt a börtönnéesség, de még így is a fele, mint nálunk.

b.) A másik irányzatnál a tényleges (végrehajtható) szabadságvesztés valóban ultima ratioként kerül alkalmazásra. A bíróságok szankcióalkalmazási gyakorlatában elsősorban a pénzbüntetés, a feltételes jellegű szankciók, a szabadságvesztés nélküli munkabüntetések dominálnak.

Ennek az irányzatnak az alapja a növekvő bűnözés elleni küzdelemben a szabadságvesztés kedvezőtlen utóhatásának felismerése és a sértett érdekének fokozott figyelembe vételére irányuló törekvés.

Erre figyelemmel a fejlett európai államok az ún. kettős nyomtávú büntetőpolitika jegyében, megkülönböztetik a kisebb súlyú és a súlyos veszélyt jelentő bűncselekményeket elkövetőkkel szemben alkalmazott igazságszolgáltatási reakciókat. Ennek megfelelően rendkívül differenciált intézményhálózattal rendelkeznek.

Magyarországon ma még az 1978. évi IV. törvénnyel kihirdetett Btk. van hatályban.

Nyilvánvaló, hogy szükséges egy belső egyensúlyt – a szankciórendszer harmóniáját tükröző – a közösségi jogi normákat tartalmazó új, modern és egységes büntető törvénykönyv kidolgozása.

23 év telt el a Btk. hatályba lépése óta, amelyet a mai napig 3 tvr. és 49. törvény módosított. Tíz alkotmánybí-

rósági határozat semmisített meg alkotmányellenesnek ítélt büntetőjogi rendelkezéseket.

Az eredetileg 367 §-ból álló törvényt összesen mintegy 900 helyen érintették változások. Ezek közül 544 módosító és 146 hatályon kívül helyező rendelkezés mellett, 218 a törvénybe felvett új rendelkezések száma.

Nyilvánvaló, hogy a rendszerváltozás, valamint a büntető jogpolitikában bekövetkezett jelentős módosulások is napirendre tűzték az anyagi büntető jogszabályokat átfogó reformot. Az IM ezt a munkát szeretné felgyorsítani. E munka keretében nem a szigorításon és nem az enyhítésen gondolkodunk, hanem azon, hogy az intézkedések elérjék a kívánatos társadalmi hatást.

Az Igazságügyi Minisztérium nagyon fontosnak tartja a büntető jogszabályok stabilitását és arra törekszik, hogy csak akkor terjesszen elő módosító törvényjavaslatot, ha az elengedhetetlenül szükséges és a tervezett változtatásokat még a büntetőjog átfogó reformját megelőzően végbe kell vinni, továbbá akkor, ha nemzetközi szerződéstől folyó jogharmonizációs kötelezettség ezt halaszthatatlanná teszi.

Jelenleg is szükség van néhány ilyen módosításra, amelynek célja a büntetések törvényi meghatározása és a bírósági mérlegelés szabadsága közti helyes arány biztosítása, továbbá a szabadságelvonással nem járó büntetések hatékonyabb alkalmazása, amelyet a pártfogói felügyelet jelenlegi rendszerének előkészítés alatt álló reformja is segíthet.

A különös részt érintő módosító javaslatokból – mai témámra figyelem-

mel – csak egyet, a terrorcselekményekkel kapcsolatos új szabályozás indokait emelem ki.

A terrorista jellegű cselekmények az utóbbi években alapvetően más formát öltöttek, mint korábban. Az ilyen cselekmények célja kizárólag a pusztítás, a rombolás lett, elkövetői nem követelnek semmilyen ellenszolgáltatást. Egyre kíméletlenebbek és egyre brutálisabbak.

Az utóbbi években több nemzetközi egyezmény foglalkozott terrorizmussal.

Az Európai Unió Tanács 2002. jan. 13-án kerethatározatot fogadott el a terrorizmus elleni küzdelemről. A jelenlegi Btk. sem ennek, sem a korábban elfogadott két ENSZ egyezménynek (a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról az 1997. dec. 15. 52. ülés, valamint a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról az 1999. dec. 9. 54. ülés) nem felel meg.

A jelenlegi javaslat célja az, hogy a legújabb nemzetközi rendelkezésekkel összhangban kerüljön sor a terrorcselekmények meghatározására, másrészt, hogy e korábbi ENSZ egyezmények, valamint a Btk. érintett rendelkezései közötti összhangot megteremtjük.

Hölgyeim és Uraim!

Úgy vélem, egyetértünk abban, hogy a lakosság biztonságérzetének növelése nem csak bűnüldözési feladat, hanem összefogást igénylő társadalmi cél, ezért is indokolt egy általános bűnmegelőzési törvény kidolgozása. Még hozzá olyan törvény kell, amely hatékonyan gondoskodik az állodatvédelemről is.

A bűnmegelőzés sikere sok-sok szervezet együttes és egységes koncepciója mellett – a hatékony bűnüldözésen, a gyorsabb eljáráson és egy jól működő pártfogói rendszeren is múlik.

Magyarországon közel 100 éves múlttal rendelkezik a pártfogói hálózat, amire a törvényalkotó egyre több feladatot ró(tt). Ugyanakkor a végrehajtáshoz szükséges intézményi háttér, a szakmai és személyi, valamint anyagi feltételek megteremtése elmaradt.

A túlterheltség és az eszközök hiánya miatt különösen a felnőttkorúak pártfogó szolgálata képtelen feladatai ellátására.

Mint említettem, készül a pártfogói szolgálat átfogó reformja. A tervek szerint a jövőben a büntető igazságszolgáltatás vádemelési - és ítélkezési szakában is szerepet kapnának a pártfogók.

A kisebb súlyú bűncselekmények, ill. a büntetőeljárás alá vont fiatalok esetében a kötelezően elkészítendő pártfogó-felügyeleti vélemény és javaslat segítené az ügyészség és a bíróság mérlegelését. A vádemelés elhatalosztásánál vagy az alternatív szankció kiszabásánál a pártfogó felügyelő szigorú szakmai kritériumok alapján készített véleménye és javaslata ismertetében dönthetnének, amely megalapozhatja a szankciók végrehajthatóságát, a sértett kártalanítását, az elkövető együttműködési készségét, a bűnisméltés elkerülését.

A pártfogó-felügyeleti rendszeren belül kell megoldani a közérdekű munka büntetés-végrehajtását is.

Az elítélteknek, olyan ingyenes és hasznos munkát kell végezni, ami

csökkenti a bűncselekménnyel okozott kárt. Hosszabb távon a pártfogó felügyelő feladata a sértettekkel és a sértettekért végzett munka.

Az említett szankciók alkalmazásának költségei 15-20%-a a szabadságvesztéssel járó büntetés kiadásainak, továbbá nincsenek kitéve az ún. börtönártalmaknak sem, ezért csökken a bűnisméltés veszélye is.

Fejleszteni kell az infrastruktúrát is, amely szükség esetén lehetővé teszi a büntetőjogi kontroll alatt álló személyek átmeneti elhelyezését és a „foglalkoztató” programjaiban részvételt, amit bíróság, vagy ügyészség rendelhet el kötelező magatartási szabályként.

A pártfogó felügyelő tevékenységének speciális terepe a súlyos és az erőszakos bűncselekmények miatt elítélt és a majd szabadultak utógondozása, ellenőrzése annak érdekében, hogy a szabadult kisebb veszélyt jelentsen. Ez mindannyiunk közös érdeke.

Az Igazságügyi Minisztérium ezért kezdeményezi, hogy a kormány állítsa fel az egységes szakmai követelmények alapján működő Pártfogó Felügyelői Szolgálatot, melynek tevékenységét az IM irányítaná. Meggyőződésem, hogy egy ilyen szervezet eredményesen szolgálná a bűnmegelőzést.

Végül a bűnmegelőzésről gondolkodva végiglapoztam, hogy mi történt a téren az elmúlt három évtizedben.

Megosztom Önökkel a gondolataimat:

Már a hetvenes években intenzív kutatás tárgya volt a bűnmegelőzés, közel kétszáz ilyen témájú kutatás folyt.

1975-ben az OKRI akkori főigazgatója bűnmegelőzési törvény megalkotását javasolja. Valószínű, hogy a Btk. kodifikációs munkái szorítják háttérbe a javaslatot, de a bűnmegelőzés, mint kutatói főirány kerül a palettára. Nemsokára beindul a Társadalmi Beilleszkedési Zavarok intenzív kutatása.

1990-ben az ORFK-n születik egy bűnmegelőzési koncepció, amely megér egy Kriminológia Társasági vitát.

1995-ben Országos Bűnmegelőzési Tanács alakul, nagy dirrel-dúrral, ma konferenciákon találkozom a nevükkel, mint védnökökkel.

Csak reménykedni tudok, hogy ha tíz év múlva egy hasonló tanácskozáson ülünk, valamelyik előadó nem úgy fejezi be mondandóját, hogy 2002-ben is volt egy kísérlet.

Köszönöm figyelmüket.

Dr. Tari Ferenc